

ПРАВО БУТИ ЗАСЛУХАНИМ (ПОЧУТИМ) ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ IN ABSENTIA

THE RIGHT TO BE HEARD AS A COMPONENT OF THE RIGHT TO JUDICIAL DEFENSE IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN ABSENTIA

Калініков О.В., д.філос.,
адвокат, докторант

*Київський університет інтелектуальної власності і права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Стаття присвячена дослідженню права підозрюваного, обвинуваченого бути заслуханим (почутим) під час спеціального досудового розслідування, спеціального судового провадження (in absentia). Встановлено, що КПК України передбачає, що підозрюваний, обвинувачений має право давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення, а обвинувачений – висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження, а також виступати в судових дебатах. Джерела права Європейського Союзу, прецедентна практика європейських судів, а також міжнародні договори передбачають, що кожна особа, яка обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення має право бути вислуханою при розгляді судом кримінального обвинувачення стосовно такої особи, що є реалізацією права на справедливий судовий розгляд. Проте, порядок кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (in absentia) визначений, зокрема, ст.ст. 297¹–297⁵, 323, 374 КПК України, не забезпечує реалізацію права підозрюваного, обвинуваченого давати пояснення, показання під час здійснення кримінального провадження in absentia, що свідчить про недотримання міжнародних стандартів та про недотримання конституційного та конвенційного права на справедливий судовий розгляд. Доведено, що з метою приведення кримінального процесуального законодавства України до високих стандартів права Європейського Союзу слід до глави 24¹ «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» та статті 323 КПК України, які визначають порядок спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження (in absentia) запровадити відповідні зміни стосовно встановлення механізму забезпечення підозрюваному, обвинуваченому у кримінальному провадженні in absentia права давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення, висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження, а також виступати в судових дебатах.

Ключові слова: спеціальне досудове розслідування, спеціальне судове провадження, in absentia, право на захист, право бути заслуханим (почутим), забезпечення права на захист.

The article is devoted to the study of the right of a suspect or an accused person to be heard during a special pre-trial investigation and special court proceedings (in absentia). The author establishes that the CPC of Ukraine provides that a suspect or an accused person has the right to give explanations and testimony regarding suspicion or accusation, and the accused person has the right to express his/her opinion on motions of other participants to the court proceedings and to participate in court debates. Sources of European Union law, case law of European courts, as well as international treaties provide that every person accused of committing a criminal offense has the right to be heard when the court considers criminal charges against such a person, which is the realization of the right to a fair trial. However, the procedure for criminal proceedings in the absence of the suspect or the accused (in absentia), as defined, in particular, by Articles 297¹–297⁵, 323, 374 of the CPC of Ukraine, does not ensure the exercise of the right of the suspect or the accused to give explanations and testimony during criminal proceedings in absentia, which indicates non-compliance with international standards and non-compliance with the constitutional and conventional right to a fair trial. The author proves that in order to bring the criminal procedure legislation of Ukraine in line with the high standards of the European Union law, it is necessary to introduce appropriate amendments to Chapter 24¹ «Peculiarities of Special Pre-trial Investigation of Criminal Offenses» and Article 323 of the CPC of Ukraine which determine the procedure for special pre-trial investigation and special court proceedings (in absentia), to establish a mechanism for ensuring the right of a suspect or an accused in criminal proceedings in absentia to give explanations and testimony regarding the

Key words: special pre-trial investigation, special court proceedings, in absentia, right to defense, right to be heard, ensuring the right to defense.

Особливості кримінального провадження in absentia, в тому числі стосовно реалізації підозрюваним права на захист, у своїх роботах досліджували, зокрема, наступні науковці: О.В. Баулін, О.І. Верещак, В.І. Галаган, І.В. Гловоюк, О.М. Дроздов, Т.Г. Ільєва, І.З. Калька, Р.Л. Кислюк, В.М. Кіяниця, М.П. Климчук, О.В. Кубарева, Д.В. Коперсак, С.І. Кравченко, О.П. Кучинська, О.В. Лазукова, М.І. Луцок, М.В. Мазур, О.В. Мазур, О.В. Маленко, В.Т. Малярєнко, В.І. Маринів, О.О. Нагорнюк-Данилюк, О.І. Назарук, М.Я. Никоненко, І.В. Обороньова, Є.М. Пеліхос, Д.П. Письменний, В.О. Попелюшко, В.В. Рец, В.В. Рожнова, Д.О. Савицький, О.Ю. Татаров, А.С. Трекке, Л.Д. Удалова, Ж.В. Удовенко, Т.Г. Фомина, Н.П. Черняк, І.В. Черниченко, С.С. Чернявський, С.Л. Шаренко, Д.М. Шишман, О.Г. Шило, Д.О. Шумейко, О.Г. Яновська та інші.

Чинний інститут кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (in absentia) був запроваджений Законом України «Про внесення змін до кримінального та кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, гро-

мадської безпеки та корупційні злочини» № 1689-VII від 07.10.2014 [1].

Проте, це не перша спроба врегулювання кримінального провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (заочного кримінального провадження) після прийняття чинної редакції Кримінального процесуального кодексу України.

Так, Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо заочного кримінального провадження» № 725-VII від 16.01.2014 було доповнено КПК України главою 41-1 «Заочне кримінальне провадження».

Даним законодавчим актом вперше після здобуття незалежності Україною було запроваджено інститут кримінального провадження за відсутності підозрюваного та обвинуваченого, а також передбачено, що під час здійснення заочного кримінального провадження підозрюваний чи обвинувачений має право надіслати слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду або передати захиснику свої письмові пояснення, підпис на яких підтверджено нотаріусом, а в разі якщо підозрюваний чи обвинувачений проживає чи перебуває за кордоном – дипломатичним

представництвом чи консульською установою України за кордоном. Такі пояснення, подані суду, підлягають оголошенню під час судового провадження [2].

Водночас вказаний закон, яким було запроваджено заочне кримінальне провадження втратив чинність на підставі Закону України № 732-VII від 28.01.2014 [3].

Маленко О.В. вказує, що серед позитивних аспектів КПК України в редакції Закону України № 725-VII від 16.01.2014 це: можливість здійснення заочного кримінального провадження щодо всіх злочинів, які встановлено законом України про кримінальну відповідальність; задеклароване право підозрюваного (обвинуваченого) на подання письмового пояснень з засвідченим у встановленому порядку підписом; скасування рішення суду ухваленого за результатами здійснення заочного кримінального провадження та розгляд кримінального провадження у загальному порядку [4, с. 68].

На переконання Пеліхоса Є.М. і хоча відповідні норми КПК України діяли лише протягом 12 днів та були скасовані Законом України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України» від 28.01.2014 р. №732-V, заслуговують на увагу його окремі положення, які у порівнянні з попередніми законодавчими актами містять ряд змін та доповнень, спрямованих на посилення гарантій реалізації права підозрюваного (обвинуваченого) на захист у заочному кримінальному провадженні практично на всіх стадіях. Зокрема: забезпечення права на захист, а також рівності процесуальних можливостей сторін проявлялося і у наданні підозрюваному (обвинуваченому) права надати слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду або передати захиснику свої письмові пояснення (що можуть використовуватись як докази у справі), підпис на яких підтверджено нотаріусом, а в разі якщо підозрюваний чи обвинувачений проживає чи перебуває за кордоном – дипломатичним представництвом чи консульською установою України за кордоном. Такі пояснення, подані суду, підлягають оголошенню під час судового провадження (ч. 4 ст. 523-3). Варто відмітити, що законодавець таким чином надав підозрюваному (обвинуваченому) можливість висловити все, що він вважає за необхідне на свій захист [5, с. 67].

Напрацювання вказаних дослідників кореспондуються з позицією Матвієвської Г.В. про те, що суд має бути наділений можливістю оприлюднити показання відсутнього обвинуваченого з метою досягнення найбільш ретельного дослідження доказів у справі, оскільки важливість його свідчень, з'ясування позиції, яка, ймовірно, була раніше сформульована і закріплена в процесуальній формі, не піддається сумніву [6, с. 156].

Слід погодитися з вказаними науковцями щодо позитивних аспектів надання під час здійснення кримінального провадження *in absentia* підозрюваному чи обвинуваченому права надіслати слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду або передати захиснику свої письмові пояснення, оскільки вони спрямовані на посилення гарантій реалізації права підозрюваного (обвинуваченого) на захист у заочному кримінальному провадженні практично на всіх стадіях.

Водночас на теперішній час порядок кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) визначений, зокрема, ст.ст. 297¹–297⁵, 323, 374 КПК України, не забезпечує реалізацію права підозрюваного, обвинуваченого давати пояснення, показання під час здійснення кримінального провадження *in absentia*.

При цьому, відповідно до п.п. 4, 5 ч. 3 ст. 42 КПК України підозрюваний, обвинувачений має право, зокрема, давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати, а також не говорити нічого з приводу підозри проти нього, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання [7].

Право не говорити нічого з приводу підозри проти нього, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання, закріплене п. 4 ч. 3 ст. 42 КПК України, та право давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати, передбачене п. 5 ч. 3 ст. 42 КПК України, є конкретизацією засади кримінального провадження, яка, до речі, крім ст. 7 КПК України закріплена також у ст. 63 Конституції України, – свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї [8, с. 148].

Згідно зі ч. 1 ст. 297¹ КПК України спеціальне досудове розслідування (*in absentia*) здійснюється стосовно одного чи декількох підозрюваних згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень цієї глави [7].

Глава 24¹ «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» та стаття 323 КПК України, яка визначає порядок спеціального судового провадження (*in absentia*), не встановлюють будь-яких обмежень підозрюваному та обвинуваченому на реалізацію прав, передбачених статтею 42 КПК України.

Загальні правила досудового розслідування передбачають право підозрюваного, обвинуваченого давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення.

При цьому, ч. 4 ст. 42 КПК України визначає додаткові права обвинуваченого. Так, обвинувачений також має право, зокрема, висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження, а також виступати в судових дебатах [7].

Водночас, Верховний Суд в постанові від 13.06.2019 у справі №607/9498/16-к (провадження № 51-2422 км 18) дійшов висновку, що процедури «*in absentia*» неминуче припускають деякий відступ від загальних правил кримінального процесу. Особливе значення при цьому надається питанню про забезпечення прав відсутнього в залі судового засідання підсудного. У прецедентній практиці ЄСПЛ були вироблені критерії, яким має відповідати таке провадження. При цьому, Суд у своїх рішеннях неодноразово наголошував на необхідності забезпечення процесуальних прав і гарантій осіб, що беруть участь у кримінальному процесі. До таких прав, що підлягають безумовному дотриманню, насамперед, відносяться: право бути присутнім під час розгляду справи, право на захисника, право бути вислуханим, право оскаржити заочний вирок [9].

Отже, з огляду на приписи КПК України спеціальне досудове розслідування, спеціального судового провадження (*in absentia*) здійснюється за загальними правилами досудового розслідування, які передбачають, що підозрюваний, обвинувачений має право давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення, а обвинувачений – висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження, а також виступати в судових дебатах, водночас порядок реалізації таких прав під час кримінального провадження *in absentia* не визначений.

Дане положення національного законодавства не в повній мірі відповідає праву Європейського Союзу.

Конституційний Суд України в рішенні від 18.07.2024 № 8-р(П)/2024 у справі № 3-88/2022(205/22, 114/24) за конституційними скаргами Оніщенко Руслана Ілліча, Гаврилюка Дмитра Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 615 Кримінального процесуального кодексу України (справа про гарантії судового контролю за дотриманням прав осіб, яких утримують під вартою) взяв до уваги пункт 2 статті 41 Хартії засадничих прав Європейського Союзу 2000 року (Хартія основоположних прав Європейського Союзу) (далі також – Хартія ЄС, ХОПЄС),

у якому зазначено, що кожна особа має право бути вислуханою до вжиття будь-яких індивідуальних заходів, які можуть негативно вплинути на неї [10].

Водночас Конституційний Суд України у вказаній справі зазначив, що право бути заслуханим (почутим) як складова права на судовий захист підлягає реалізації до моменту вжиття державою, її органами чи посадовими особами будь-яких заходів, які можуть негативно вплинути на особу, її права і свободи. Це право впливає з основоположних засад судочинства, що, зокрема, *expressis verbis* викладені у приписах частини другої статті 129 Конституції України (рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості, забезпечення обвинуваченому права на захист), і реалізація цього права не залежить від його встановлення та/чи детальної регламентації у спеціальному законодавстві. Тільки за умови дотримання права особи бути заслуханою у суді суд може виконати свій конституційний обов'язок – незалежно і неупереджено, урахувавши точку зору заінтересованої особи, розглянути всі конкретні аспекти у справі та на підставі цього видати обґрунтоване (умотивоване) рішення суду. До того ж установлені оспорюваними приписами Кодексу перешкоди в доступі до суду та порушення права бути заслуханою у суді для особи в такому важливому питанні, як продовження строків тримання її під вартою, означає неможливість реалізації нею права на захист, гарантованого частиною другою статті 63 Конституції України [10].

Окрема думка (збіжна) судді Конституційного Суду країни Лемака В. до вищевказаного рішення Конституційного Суду України звертає увагу на те, що значимість цього Рішення полягає і в захисті конкретних людських прав, гарантованих Конституцією України, і в низці юридичних позицій стосовно, зокрема: 1) розуміння свободи як основоположної конституційної цінності; 2) установлення права особи бути вислуханою (*implicit constitutional right*) – зі специфікації конституційних приписів, а також зі змісту міжнародних документів у сфері людських прав; 3) обмежень людських прав в умовах воєнного стану, конституційних меж та порядку запровадження цих обмежень як інструменту ведення оборонної війни; 4) природи відступу держави від міжнародних зобов'язань (дерогації) у сфері прав людини та співвідношення цього феномену з вимогами Конституції України; 5) методології оцінювання Конституційним Судом України державного втручання до сфери людських прав в аспекті виміру пропорційності (домірності) такого втручання та захисту «ядра» (сутності) конкретного людського права чи свободи [11].

Відтак, аналіз рішень Конституційний Суду України свідчить, що орган конституційної юрисдикції вважає можливим застосовувати до кримінального провадження приписи статті 41 Хартії засадничих прав Європейського Союзу 2000 року (ХОПЕС), яка, зокрема, передбачає, що кожна особа має право бути вислуханою до вжиття будь-яких індивідуальних заходів, які можуть негативно вплинути на неї (*implicit constitutional right*).

Стаття 41 ХОПЕС закріплює право на (належне) врядування як одне з ключових прав людини. З формулювань цієї статті вже зрозуміло, в чому полягає це право, а саме: право на неупереджений, справедливий та розумний розгляд справ. Крім того, слід зазначити, що адресатами зобов'язань за статтею 41 ХОПЕС є інституції, організації суб'єкти ЄС (С-269/90 Technische Universität München v Hauptzollamt München-Mitte та T-186/97 Kaufring and others v. Commission), а не держави-члени (С-258/16 UBS Europe and others або С-49 TOMÁŠEK, M., ŠMEJKAL, V. та ін. [12, с. 1678]).

Частина друга деталізує окремі вимоги права на належне врядування за допомогою демонстративного

переліку, що добре видно завдяки лінгвістичному аналізу. Що стосується пункту (а), то сюди входить право бути вислуханим («бути почутим»), яке є одним з ключових компонентів права на справедливий судовий розгляд. Право бути вислуханим переслідує подвійну мету. По-перше, воно слугує розслідуванню справи та встановленню фактів якомога точніше і справедливше, а по-друге, дозволяє забезпечити ефективний захист відповідної особи. Мета права бути вислуханим полягає, перш за все, в тому, щоб гарантувати, що будь-яке рішення, яке негативно впливає на правову позицію, приймається з повним розумінням обставин справи. Правову позицію, що приймається з повним знанням обставин справи, має на меті, зокрема, надати можливість компетентному органу виправити помилку або зацікавленій особі викласти такі факти, що стосуються її особистої ситуації, які можуть вплинути на те, чи буде рішення прийнято або матиме такий чи інший зміст (С-187/19 ECHR v. De Loecker і С-277/11 M.) [12, с. 1680–1681].

Право бути вислуханим (бути почутим) порушується, якщо не дотримана одна з наступних вимог. По-перше, адміністративний орган повинен поінформувати зацікавлену особу про відповідні факти та передбачені заходи (С-462/98 Mediocurso v Commission). Інформація повинна бути достатньо точною (T-170/06 Alrosa v Commission). По-друге, зацікавленій особі повинна бути надана можливість висловити свої погляди у корисний та ефективний спосіб під час адміністративної процедури до прийняття будь-якого рішення, яке може негативно вплинути на її інтереси (С-384/16 Sacko або С-558/17 OZ v EIB). Не обов'язково надавати особі можливість висловити свою думку усно; достатньо, якщо їй буде надана можливість викласти її в письмовій формі (T-199/99 Sgaravatti Mediterranea v Commission). По-третє, думка зацікавленої особи повинна бути врахована у прийнятому заході, навіть якщо адміністративний орган не пов'язаний нею (С-315/99 Ismeri Europa v Court of Auditors and С-277/11 M.) [12, с. 1680–1681].

Право бути вислуханим (бути почутим) кореспондується з положеннями ст. 47 Хартії ЄС, яка також передбачає, що кожен, чії права та свободи, гарантовані законодавством Європейського Союзу, порушені, має право на ефективний засіб правового захисту перед судом відповідно до умов, встановлених цією статтею; кожен має право на справедливий та відкритий судовий розгляд впродовж розумного строку незалежним і неупередженим судом, попередньо створеним відповідно до закону. Кожен повинен мати можливість отримати пораду, захист та представництво [13].

Право на справедливий судовий розгляд включає і право на захист або право бути вислуханим (С-348/16 Sacko) [12, с. 1697].

Обвинувачений має не тільки право відмовитися від дачі показань, але й право бути заслуханим. Право бути заслуханим є частиною права на захист і права на справедливий судовий розгляд у будь-якому судовому провадженні, а також частиною права на належне врядування відповідно до статті 41 (С-831/18 Комісія проти Королівства Нідерландів). На це право необхідно посилатися в будь-якому провадженні, яке може призвести до прийняття акту, що негативно впливає на правове становище відповідної особи, що також стосується провадження у справах про надання притулку (С-277/11 M.M. проти міністра юстиції, рівності та правової реформи та інші, § 48–50, 85). На думку Суду ЄС, частиною права бути заслуханим є також те, що адміністративний орган, ретельно та неупереджено досліджуючи всі відповідні факти справи та детально обґрунтовуючи своє рішення, приділяє належну увагу зауваженням, поданим заінтересованою особою, а обов'язок викласти причини рішення у достатньо конкретний та конкретний спосіб,

щоб заінтересована особа могла зрозуміти причини відмови у задоволенні її заяви, є логічним наслідком права на захист (C-230/18 PI v Landespolizeidirektion Tirol, § 79; або C-166/13 Sophie Mukarubega v Préfet de police and Préfet de la Seine-Saint-Denis, § 43, 45 і 48) [12, с. 1707–1708].

Право на захист має також формальний аспект, що складається з права мати захисника («бути захищеним») і матеріальний аспект, тобто право захищати себе. Ефективне здійснення права на захист вимагає, щоб обвинувачений мав також інші права; ЄКПЛ називає ці права мінімальними правами обвинуваченого, і вони, безсумнівно, підпадають під більш широкі рамки права на захист. Правам обвинуваченого відповідає обов'язок правоохоронних органів (зокрема, органів правопорядку) інформувати обвинуваченого про його права і дати йому можливість повною мірою ними скористатися. Директиви охоплюють деякі аспекти права на захист, а саме право на усний та письмовий переклад у кримінальному провадженні (Директива 2010/64), право на інформацію у кримінальному провадженні (Директива 2012/13), право на доступ до адвоката, право на інформацію про третіх осіб та спілкування з третіми особами (Директива 2013/48), право бути присутнім під час кримінального провадження в суді (Директива 2016/343) [12, с. 1704–1705].

При цьому, відповідно до доктрини природної справедливості (natural justice), що була сформована в англійському праві, та прийнята як одна з базових для статті 6 «Право на справедливий суд» Європейської конвенції з прав людини від 04.11.1950 року природна справедливість у судовому провадженні ґрунтується на двох ключових засадах: 1) право бути вислуханим (audi alteram partem) – кожна сторона в спорі повинна отримати можливість відповісти на будь-які звинувачення, що висунуті іншою стороною; 2) правило неупередженості (nemo iudex in causa sua) – особа, яка пов'язана із врегулюванням спору, повинна діяти об'єктивно, зокрема, вона повинна відкрито заявити про те, що має якісь інтереси, пов'язані із його вирішенням [14, с. 4].

Водночас, положення міжнародних договорів, зокрема, ст. 11 Загальної декларації прав людини 1948 р. [15], ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. [16] та ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. [17] передбачають у фундаментальні права, серед яких право на захист особи при розгляді будь-якого пред'явленого їй кримінального обвинувачення, яке включає право бути заслуханим.

Відтак, Хартія ЄС, інші джерела права Європейського Союзу, прецедентна практика європейських судів, а також міжнародні договори передбачають, що кожна особа має право бути вислуханою до вжиття будь-яких індивідуаль-

них заходів, які можуть негативно вплинути на неї, в тому числі, при розгляді кримінального обвинувачення стосовно такої особи, що є реалізацією права на справедливий судовий розгляд.

З метою приведення КПК України до європейських стандартів захисту прав людини необхідно запровадити відповідні зміни стосовно встановлення конкретних шляхів забезпечення підозрюваному, обвинуваченому у кримінальному провадженні *in absentia* права давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення, висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження, а також виступати в судових дебатах.

У підсумку можна дійти наступних висновків, що різноманітні джерела права Європейського Союзу, прецедентна практика європейських судів, а також міжнародні договори передбачають, що кожна особа, яка обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення має право бути вислуханою при розгляді судом кримінального обвинувачення стосовно такої особи, що є реалізацією права на справедливий судовий розгляд.

Тимчасове запровадження в кримінальному процесуальному законодавстві України в січні 2014 року механізму реалізації підозрюваним, обвинуваченим права давати пояснення, показання під час здійснення заочного кримінального провадження шляхом надіслання слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду своїх письмових пояснень є позитивним кроком, оскільки було спрямовано на посилення гарантій реалізації права підозрюваного (обвинуваченого) на захист у кримінальному провадженні *in absentia* на всіх його стадіях.

На теперішній час порядок кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) визначений, зокрема, ст.ст. 297¹–297⁵, 323, 374 КПК України, не забезпечує реалізацію права підозрюваного, обвинуваченого давати пояснення, показання під час здійснення кримінального провадження *in absentia*.

З метою приведення кримінального процесуального законодавства України до високих стандартів права Європейського Союзу слід до глави 24¹ «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» та статті 323 КПК України, які визначають порядок спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження (*in absentia*) внести відповідні зміни стосовно встановлення механізму забезпечення підозрюваному, обвинуваченому у кримінальному провадженні *in absentia* права давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення, висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження, а також виступати в судових дебатах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини: Закон України № 1689-VII від 07.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-18#n51>.
2. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо заочного кримінального провадження: Закон України від 16 січня 2014 року № 725-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 22. ст. 805.
3. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України: Закон України № 732-VII від 28.01.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/732-18#n2>.
4. Маленко О. В. Правове регулювання заочного кримінального провадження за КПК України 2012 року: порівняльно-правовий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: «Юридичні науки». 2015. № 5. Т. 4. С. 66–70.
5. Пеліхос Є. М. Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження (*in absentia*): дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2022. 256 с.
6. Матвієвська Г.В. Заочне провадження у кримінальному судочинстві України: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Харків. 2013. 226 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент.: у 2 т. / [О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.]; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2012. Т. 1. 768 с.
9. Постанова Верховного Суду від 13.06.2019 у справі №607/9498/16-к. Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82492181>.
10. Рішення Конституційного Суду України від 18.07.2024 № 8-р(II)/2024 у справі № 3-88/2022(205/22, 114/24). *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-24#n116>.

11. Окрема думка (збіжна) судді Конституційного Суду країни Лемака В. у справі № 3-88/2022(205/22, 114/24). *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na08d710-24#n2>
12. Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Прага: Wolters Kluwer ČR, 2024, 1780 с.6/18 HUNGEOD and others).
13. Хартія основоположних прав Європейського Союзу. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/>.
14. Майстренко М.М. Підвищення кваліфікації (короткострокове) слідчих поліції (3 дні). КЕЙС заняття на тему 4 «Спеціальне досудове розслідування». Львів, 2021. С. 1–10.
15. Загальна декларація прав людини. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
17. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995043>